

La literatura com a representació de moments històrics

Autoria: Vicent Galiana Cano i Alejandro Llinares Planells (coords.)
 Títol: *Llegir la història. Repensar les fronteres, reinventar les pràctiques*
 Editorial: Sembra Llibres, València 2024
 261 pàgines

Llegir la història. Repensar les fronteres, reinventar les pràctiques, és un llibre que connecta diferents períodes històrics amb representacions literàries de l'època. La intenció és la de comprendre episodis històrics clau a través de llibres que aporten perspectives diverses, fora dels grans relats, tant en la forma com en el contingut. Amb aquest rerefons, hi trobem vint-i-sis investigadores i docents de distintes especialitats que despleguen un conjunt de propostes didàctiques que promouen la reflexió d'aquests esdeveniments rellevants mitjançant produccions literàries. La selecció té com a objectiu fer veure que la història pot fer ús de la literatura com a font històrica, des d'obres més novel·lístiques, poemaris o, fins i tot, còmics i mangues. D'aquesta manera, la literatura esdevé una representació escrita d'un moment històric concret i s'alimenta d'aquest context per tal d'oferir peces testimonials en tot tipus d'àmbits que donen pas a l'anàlisi polifacètica dels fets històrics.

El llibre dirigit i coordinat per Vicent Galiana i Alejandro Llinares, tot i ser, en la seua totalitat, un seguit de propostes didàctiques dirigides a la pràctica docent, també és un qüestionament de l'actual sistema educatiu. Aquest qüestionament no només apareix a les paraules inicials d'ambdós directors, sinó al llarg de tota l'obra, posat que la tria de produccions, temàtiques i formes, ja serveix d'exemple de pràctiques heterogènies que es retroalimenten. Així, la tasca com a docents ens fa entreveure les inquietuds de tots dos autors perquè quan es repensen fronteres i es reinventen pràctiques es posa en entredit l'estructura i la norma establerta fins el moment. Això no ha de significar un canvi dràstic, sinó un afinament i actualització pel que fa a les pràctiques didàctiques de les aules del nostre país. Per tal de posar sobre la taula aquests pensaments convé destacar dos aspectes clau que es desenvolupen al llibre.

Primerament, el paper de la història. El terme d'història és un concepte amb un alt gran nivell d'especificitat. Un fet històric respon a una gran quantitat de factors que, no només el provoquen, sinó que es desprenen al llarg del temps consegüents i es ramifiquen. Aleshores, l'ensenyament d'aquesta especialitat rau molt més enllà d'una simple panoràmica superficial dels esdeveniments ocorreguts. Dates, guanyadors, noms, etc, sol ser el resultat que es mostra a l'aula. Fets que convé ser conscient de qui els conta i de quina manera. Per aquesta raó, la informació no significa res per ella mateix si no va lligada a la interpretació raonada i acudir a ella com a font d'anàlisi. Si ho comparem amb les llengües, de res serveix conèixer les categories gramaticals i normes ortogràfiques sinó s'apliquen correctament a l'hora de desenvolupar-les. Tampoc serveix saber llegir si no s'entén el que es llig. A col·lació d'aquesta idea, llegir la història significa això, comprendre com s'ha construït un relat i com han estat les causes i conseqüències que s'estenen més enllà dels resultats. La història no és un fòssil que s'ha de datar i enumerar per a l'exposició, sinó un conjunt d'esdeveniments que serveixen per a l'anàlisi de la societat, ja bé siguen pretèrits o actuals.

En segon terme, cobra importància el concepte de literatura, concretament com a expressió històrica i vehicle d'anàlisi. La crítica de les fronteres de literatura i història, que fan els coordinadors de *Llegir la història*, s'expressa a través del qüestionament de les pràctiques docents, especialment, en aquelles que, igual que fan una enumeració dels fets històrics, fan un llistat d'assignatures i matèries sense cap tipus de vincle,

quan això és impossible i incongruent. Cert és que la relació entre algunes matèries pot ser més difuminada que en altres, però la transversalitat és innegable. Tant que no es pot deslligar la societat de la persona tampoc ho podem fer entre literatura i història. Per aquest motiu, totes dos disciplines s'entretexen. Els relats històrics estableixen percepcions i nocions segons l'autoria i el context i poden contribuir a la confecció d'identitats, tant individuals com col·lectives. A mode d'exemplificació, cal citar Edward Saïd i la producció d'*Orientalisme*. Una obra en la qual s'analitza com, mitjançant produccions literàries de diferents tipologies, s'ha construït la concepció europea del món oriental. La propagació i assimilació d'aquests pensaments alterats del món oriental té un paper clau per a l'avenir de les relacions amb les societats orientals.

Al llibre de Galiana i Llinares hi ha un interessant llistat literari per a portar a terme un canvi de perspectives, una òptica transversal amb l'objectiu que es tinguen en compte elements indestruïbles de la història. Podem apreciar el tractament de la Grècia Antiga a través dels poemes d'Homer (Grècia Antiga) i gaudir de la versió en format manga de la Ilíada i l'Odissea. Després hi apareixen lectures que expliquen la gènesi del nostre territori, ja bé siga des dels primers documents per a la repartició de territoris com la percepció des dels ulls de capellans o el paper de les dones a l'època de l'edat mitjana. Més endavant, es pot apreciar l'evolució històrica de la Corona d'Aragó i com afecten els fets històrics a la literatura catalana. Autors que posen en entredit conceptes arcaics com el de decadència de la literatura catalana en lloc d'edat moderna i ens porten fins la Guerra de Successió, fita que hui dia encara arrossega un ressó social i cultural al País Valencià. Finalment, el període de l'edat contemporània es representat per històries que posen al capdavant les minories, la quotidianitat, els vençuts i represaliats de les diferents formes de govern nazi i feixista i les visions de les dones als contextos totalitaris.

Tot aquest conglomerat de propostes didàctiques ja és en si la representació d'una col·lectivitat que pretén trencar les barreres dels grans relats per tal d'aportar noves perspectives sobre fets històrics clau que tal volta coneixem o d'alguns que descobrirem gràcies al llibre. A més, cadascun dels capítols desprenen més d'una proposta amb la intenció d'aportar diferents vies de treball i afavorir així la possibilitat

de nous punts de vista, cosa que contribueix a un tractament variat d'una mateixa obra literària.

Amb tot, la recomanació del llibre és absoluta per raó de la finalitat i per la manera que està estructurat. Malgrat l'objectiu didàctic expressat per docents i investigadors dirigit a les aules de secundària, el llibre també s'adreça a ampliar visions sobre fets històrics clau que poden interessar-nos sense ser estudiants. A més, tant els llibres proposats com les rutes de treball es deuen a a contextos històrics, però contats des de més d'un aspecte. Per tant, és una oportunitat d'endinsar-se en un període històric a través d'obres literàries que desconexíem i veure'l amb uns altres ulls. Una producció per a revisar l'ensenyament d'alguns episodis històrics i, inclús posar en tela de judici la nostra pròpia experiència amb la història, com se'ns ha ensenyat i amb quins paràmetres. No debades, Joan Fuster deia que només hi ha una manera seriosa de llegir, que és rellegir.

Christian Ribera Palop